

Sociale Status bij Pesters, Verdedigers en Niet-betrokken Kinderen

Hanna van Heerde, 3640094

Selin Sayim, 3339866

Universiteit Utrecht

Pedagogische Wetenschappen

Werkveld Jeugdzorg

Masterthesis 200500130

Thesisbegeleider: Dr. Marjolijn Vermande

Tweede beoordelaar: Dr. Marjolein Verhoeven

8 juni 2012

Voorwoord

Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van het masterjaar van de studie Orthopedagogiek. Hanna en Selin hebben beiden het werkveld Jeugdzorg gevolgd. Vanaf de start van het onderzoek is er een goede samenwerking geweest. Na het individueel brainstormen over onderzoeksvragen hebben we een keuze gemaakt voor het onderwerp van het onderzoek. Hanna heeft de eerste twee onderzoeksvragen in de Inleiding behandeld, Selin de derde en vierde onderzoeksvraag. Dit is te zien aan de letters binnen de haakjes aan het einde van de alinea's. Het analyseren van de gegevens en uitwerken van de resultaten is gezamenlijk uitgevoerd. Selin heeft een iets groter aandeel gehad in de Inleiding en Discussie, waar Hanna een iets groter aandeel heeft gehad in de Methode en Resultaten.

Onze dank gaat uit naar Marjolijn Vermande, die ons gedurende het proces intensief heeft begeleid. Daarnaast willen wij Albert Reijntjes danken voor zijn hulp bij datapreparatie.

Hanna van Heerde

Selin Sayim

Mei, 2012

Abstract

The first main goal of this study was to see whether bullying, defending and non-involved children differ in two forms of social status, namely *peer perceived popularity* and *peer acceptance*. On the basis of data from the Dutch Consortium On Bullying 2720 seventh grade students ($M_{\text{age}} = 12,8$) from different schools in the Netherlands were classified in different bullying roles. Bullies had the highest score on *peer perceived popularity*, but also the lowest score on *peer acceptance*. Defenders were less popular than bullies, but had the highest score on *peer acceptance*. Non-involved children were the least popular, but were more accepted than bullies. A second goal of this study was to investigate whether (or not) there are three different types of defenders, namely the comforting defender (who comforts the victim), the attacking defender (who attacks the bully) and the defender who combines these two strategies. A distinction could be made between these three types of defenders, the latter group was very small and therefore excluded from analyses. Attacking defenders were more popular than defenders who only comfort the victim, but were equally accepted. Interaction effects with sex showed that in every participant role girls were more popular and accepted than boys, except for the attacking defenders. In this latter group boys were more popular and accepted than girls. Implications and suggestions are discussed in terms of directions for future research and clinical practice.

Keywords: bully, defender, peer perceived popularity, peer acceptance

Sociale Status bij Pesters, Verdedigers en Niet-betrokken Kinderen

Gemiddeld wordt 11% van de adolescenten gepest, is gebleken uit een onderzoek in 35 landen (Craig & Harel, 2004). Gepest worden heeft langdurige, negatieve effecten op jongeren (Kaltiala-Heino, Rimpelä, Marttunen, Rimpelä, & Rantanen, 1999). Hierdoor is pesten de laatste jaren een belangrijk onderzoekstopic geworden binnen de sociale wetenschappen (Camodeca & Goossens, 2005). Pesten is het buitensluiten, aanvallen of het herhaaldelijk vernederen van een slachtoffer door één persoon of een groep, waarbij er een machtsverschil bestaat tussen de dader en het slachtoffer (Salmivalli & Peets, 2009). Zowel internaliserende als externaliserende problematiek kan voorkomen wanneer adolescenten op school worden gepest, zowel op korte als op lange termijn. [S]

In de eerste jaren op de middelbare school kunnen relaties met leeftijdsgenoten voor veel plezier en steun zorgen, maar dezelfde leeftijdsgenoten kunnen ook betrokken raken bij pestgedrag (Salmivalli & Peets, 2009). Slachtoffers geven aan zich vaak hulpeloos en eenzaam te voelen (Van der Wal, De Wit, & Hirasing, 2003). Gepest worden of het regelmatig aanschouwen van pesterijen kan leiden tot psychosomatische gezondheidsklachten, depressies en zelfs tot suïcidale gedachten (Fekkes, Pijpers, Fredriks, Vogels, & Verloove-Vanhorick, 2006; Kaltiala-Heino, Rimpelä, Rantanen, & Rimpelä, 2000; Van der Wal et al., 2003). Pestgedrag is op lange termijn een belangrijke voorspeller van crimineel en antisociaal gedrag; kinderen die op jonge leeftijd anderen pesten, vertonen vaak in de adolescentie ernstige gedragsproblematiek (Junger-Tas, 2000; Junger-Tas & Van Kesteren, 1999; Van der Wal & Diepenmaat, 2002). Bovendien heeft pestgedrag negatieve effecten op het schoolklimaat. Pestgedrag creëert angst binnen school dat op zijn beurt de schoolprestaties negatief beïnvloedt (Rigby, 2000). Niet alleen de gepeste kinderen, maar ook andere kinderen die getuige zijn van pesten worden negatief beïnvloed (Salmivalli, 1999). [S]

Er zijn zes rollen te onderscheiden als het gaat om pestgedrag: de pester of initiatiefnemende dader (*ringleader bully*; begint met pesten), de aanmoediger (*reinforcer*; pest zelf niet, maar moedigt de pester(s) aan door bijvoorbeeld te lachen of te juichen), de meeloper van de pester (*assistant*; gaat meedoen met de pester), de verdediger van het slachtoffer (*defender*; probeert het leed van het slachtoffer te verlichten), het slachtoffer (*victim*) en de buitenstaander (*outsider*; houdt zich afzijdig). Niet betrokken kinderen, zijn kinderen die laag scoren op alle pestrollen (Salmivalli et al., 1996). In het onderhavige onderzoek staan verdedigers centraal. [SH]

Olthof, Goossens, Vermande, Aleva en Van der Meulen (2011) hebben al enkele suggesties gegeven waarom het van belang is om verdedigers te bestuderen en deze groep

kinderen in interventies te betrekken. Zij kunnen als rolmodel voor hun (pestende) klasgenoten functioneren en laten zien dat sociale status niet verkregen hoeft te worden door te pesten. Een tweede reden om verdedigers te betrekken in dit onderzoek, is omdat interventies die enkel gericht zijn op slachtoffers en daders weinig effect lijken te hebben. Interventies moeten gekoppeld worden aan preventieprogramma's die worden uitgevoerd op een breder systemisch niveau, waarbij de hele klas wordt betrokken (Kvarme, Helseth, & Natvig, 2010). De focus tijdens deze interventies zou dus niet alleen moeten liggen op slachtoffers en daders, maar ook op andere rollen, waaronder de verdedigers (Salmivalli, 1999). Schoolpersoneel speelt een belangrijke rol bij het voorkomen van pesten (Yoon & Kerber, 2003). Echter, verdedigers kunnen pestgedrag waarschijnlijk sneller herkennen dan leraren, omdat zij direct in contact staan met hun klasgenoten en intensief contact met hen hebben. Klasgenoten kunnen met steun van elkaar ingrijpen en het slachtoffer verdedigen (Cowie, 2011; O'Connell, Pepler, & Craig, 1999). Kortom, om pestgedrag en daarmee samenhangende problematiek bij jongeren in de toekomst effectief te kunnen verminderen, zijn de groep verdedigers van groot belang. [S]

Pesters streven vaak naar dominantie en macht en bereiken dit door hun pesterijen, waardoor zij een hoge sociale status verkrijgen (Olthof et al., 2011; Salmivalli & Peets, 2009). Sociale status wordt vaak gemeten door te kijken hoe populair een kind is in de ogen van zijn klasgenoten. Populariteit is een andere dimensie dan aardig gevonden worden door klasgenoten (Cillessen & Mayeux, 2004). *Peer perceived popularity*, ofwel de waargenomen populariteit, wordt gemeten door adolescenten te vragen wie zij zien als 'populair' en 'niet-populair' in de klas (Cillessen & Rose, 2005). *Peer acceptance*, ofwel de mate waarin iemand aardig wordt gevonden door zijn klasgenoten, wordt gemeten door te vragen aan de adolescenten wie zij aardig en niet aardig vinden (Juvonen, Nishina, & Graham, 2001). De samenhang tussen *peer perceived popularity* en *peer acceptance* is matig en lijkt met de leeftijd steeds minder te worden (De Bruyn, Cillessen, & Wissink, 2010). Populaire adolescenten hoeven dus lang niet altijd aardig gevonden te worden door hun klasgenoten. Waarschijnlijk zijn zij populair geworden door hun antisociale gedragingen zodanig te combineren met prosociale gedragingen, dat sociale macht is verkregen binnen de school of klas (Mayeux, 2011; Olthof et al., 2011). [H]

Uit onderzoek blijkt dat pesters over het algemeen wel populair (*peer perceived popularity*) zijn, maar niet geliefd (*peer acceptance*). Met name bij adolescenten wordt pesten gerelateerd aan de perceptie van leeftijdgenoten over wie de baas is over anderen. Pesters worden vaak niet aardig gevonden door hun leeftijdsgenoten, maar verkrijgen wel *peer*

perceived popularity (Vaillancourt et al., 2003). Waarschijnlijk verkrijgen pesters minder *peer acceptance* omdat zij meer gebruik maken van agressieve strategieën. Een hoge mate van agressie is gerelateerd aan minder *peer acceptance* (Arsenio, Cooperman, & Lover, 2000; Chang, 2004). Slachtoffers van pestgedrag scoren laag op zowel *popularity* als *acceptance* (Prinstein & Cillessen, 2003). Deze adolescenten worden niet volledig geaccepteerd door hun klasgenoten in de groep en worden ook niet als populair beschouwd. [H]

Er is in mindere mate onderzoek beschikbaar over sociale status bij de groep verdedigers, terwijl zij mogelijk een belangrijke bron van informatie vormen voor toekomstige interventies tegen pestgedrag (Caravita, Di Blasio, & Salmivalli, 2009). Uit onderzoek van Olthof en collega's (2011) blijken verdedigers meer populair te worden bevonden en meer worden geaccepteerd dan andere, niet-betrokken kinderen. Pesters blijken het meest populair te worden bevonden in vergelijking tot kinderen in overige pestrollen (Olthof et al., 2011; Salmivalli et al., 1996). [H]

Uit eerder onderzoek blijkt dat verdedigers over meer altruïsme, een hogere zelfwaardering, betere emotie-regulatie en zelfcontrole beschikken dan pesters (Monks, Smith, & Swettenham, 2005; Salmivalli et al., 1996; Tani, Greenman, Schneider, & Fregoso, 2003). Verdedigers scoren hoog op sociale acceptatie en daarmee samenhangend laag op sociale verwerping door hun klasgenoten (Salmivalli et al., 1996). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat het verdedigen van het slachtoffer wordt gewaardeerd door de klasgenoten. Daarnaast zullen slechts de adolescenten die al een hoge mate van *peer acceptance* hebben, het lef hebben om voor het slachtoffer op te komen, omdat zij niet bang zijn hun sociale status te verliezen. Kinderen die aardig gevonden worden door anderen hebben een gunstige sociale positie binnen de groep, waardoor zij niet bang zijn zelf gepest te worden en op te komen voor slachtoffers (Salmivalli, Lagerspetz, Björkqvist, Osterman, & Kaukiainen, 1996). [H]

Nadere bestudering van de verdediger-schaal uit het onderzoek van Salmivalli en collega's (1996) laat zien dat verdedigen verschillende gedragingen omvat: gedragingen die vallen onder troosten van het slachtoffer, vaak als het pesten al is gestopt, ("Moedigt het slachtoffer aan naar de leraar toe te stappen") en gedragingen die betrekking hebben op het aanvallen van de pester ("Scheldt de pester uit om het slachtoffer te verdedigen"). Salmivalli en collega's (1996) hebben geen onderscheid gemaakt binnen de groep verdedigers, aangezien alle items een hoge interne consistentie hadden. Mogelijk bestaat de groep verdedigers echter uit meerdere typen, namelijk adolescenten die voornamelijk het slachtoffers troosten, adolescenten die voornamelijk de pester aanvallen met als doel dat het pesten stopt en een gecombineerd type, dat zowel het slachtoffer troost als de pester probeert

te stoppen. [H] In dit huidige onderzoek is onderzocht of er een onderscheid gemaakt kan worden tussen deze typen verdedigers. Hierbij is het van belang om te kijken welk type verdediger het beste als rolmodel dient. Uit onderzoek van Olthof en collega's (2011) bleek dat pesters de meeste populariteit verkrijgen ten opzichte van de andere pestrollen en verdedigers zowel meer populair als geaccepteerd werden in vergelijking tot niet-betrokken kinderen. Echter, in dit onderzoek is geen onderscheid gemaakt tussen typen verdedigers er is alleen naar troostende verdedigers gekeken. Waarschijnlijk verkrijgen de verdedigers in dit onderzoek meer populariteit, omdat dit aanvallende verdedigers betreft die evenals de pesters gebruik maken van agressieve strategieën. Hierdoor is het van belang dat er een onderscheid wordt gemaakt in typen verdedigers. In het huidige onderzoek zijn verdedigers onderling en met pesters en niet-betrokken kinderen vergeleken, om de hoge en lage scores op de twee aspecten van sociale status objectief te kunnen beoordelen. [S]

In dit onderzoek zijn tevens sekseverschillen onderzocht, aangezien pestrollen verschillend zijn verdeeld onder jongens en meisjes. Jongens blijken vaker te pesten dan meisjes (Nansel et al., 2001; Veenstra et al., 2005) en vaker de rol in te nemen van aanmoediger of assistent, terwijl meisjes vaker de rol innemen als verdediger of buitenstaander (Goossens, Olthof, & Dekker, 2006; Salmivalli et al., 1996). Wij verwachtten dat meisjes vooral de rol van het troostende type en gecombineerde type verdediger op zich nemen, terwijl jongens vooral bij de groep aanvallend verdedigen zullen behoren. De reden hiervoor is het feit dat jongens meer directe vormen van agressie gebruiken en meisjes indirecte vormen van agressie (Card, Sawalani, Stucky, & Little, 2008). Jongens lijken zich hierdoor gemakkelijker fysiek op te kunnen stellen en de pester aan te kunnen vallen. Ook zou empathie een mogelijke rol hierbij kunnen spelen. Meisjes beoordelen zichzelf meer empathisch dan jongens en zijn hierdoor geneigd zich ook zo te gedragen (Eisenberg, 2003). [S]

Samengevat, dit onderzoek bestond uit twee delen. In het eerste deel zijn verdedigers vergeleken met ouders en niet-betrokken kinderen qua sociale status. Op basis van literatuur werd verwacht dat verdedigers meer *peer acceptance* verkrijgen in vergelijking tot pesters en niet-betrokken kinderen. Tevens werd er verwacht dat verdedigers meer *peer perceived popularity* verkrijgen dan niet-betrokken kinderen, maar minder dan pesters. In het tweede deel is nagegaan of er meerdere typen verdedigers zijn te onderscheiden. Er werd verondersteld dat de groep verdedigers uit drie typen bestaat, namelijk: troostende, aanvallende en een gecombineerd type verdedigers, die verschillende associaties met de andere pestrollen en sociale status laten zien. Vanwege het agressieve karakter van

aanvallende verdedigers, werd verwacht dat scores op aanvallend verdedigen vooral zou correleren met scores voor pesters, het troostende type met niet-betrokken kinderen en het gecombineerde type met zowel pesters als niet-betrokken kinderen. Er werd verwacht dat jongens vooral tot de groep aanvallende verdedigers behoren en dat meisjes vooral tot de groep troostende en gecombineerde verdedigers behoren. Verder werd verwacht dat het gecombineerde type het hoogst scoort op *peer perceived popularity* en het troostende type het laagst. Wat betreft *peer acceptance* werd verwacht dat het troostende type het hoogst scoort en het aanvallende type het laagst. Deze uitkomsten van sociale status voor de typen verdedigers zijn tevens exploratief vergeleken met de pesters en niet-betrokken kinderen. Tot slot is er bij deel één en deel twee van het onderzoek exploratief gekeken of de verschillen tussen de groepen anders zijn voor jongens dan voor meisjes. [SH]

Methode

Participanten

De steekproef van het onderzoek bestond uit adolescenten in de eerste klas van het regulier voortgezet onderwijs, in de leeftijd van 12 tot en met 14 jaar ($M_{\text{age}} = 12$ jaar en 8 maanden, $SD = 4$ maanden). Deze participanten hadden in het studiejaar 2006/2007 deelgenomen aan de tweede wave van het longitudinale onderzoek naar pesten als strategisch gedrag van het ‘Dutch Consortium on Bullying’ (DCOB). De participanten hadden verschillende sociaal-economische achtergronden. Van de participanten had 83% Nederlandse ouders, de anderen hadden minstens één ouder die oorspronkelijk uit Turkije, Marokko, Suriname of een ander Europees land kwam. De participanten zaten in 115 klassen ($n = 2720$) uit verschillende scholen verspreid over noordelijke, oostelijke en westelijke provincies van het land. Van de 2720 leerlingen hadden er 2413 actief deelgenomen aan het onderzoek (88,7%). De overige leerlingen waren op de dag van het onderzoek afwezig, hadden bezwaar tegen deelname of hun ouders hadden hier bezwaar tegen. Van het totaal aantal participanten was 43,6% jongen, 45,2% meisje en van 11,1% was sekse onbekend.

Onderzoeksinstrumenten en variabelen

Rollen van pestgedrag. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de Pestrollenvragenlijst (PRV; Olthof et al., 2011), meer precies van een internetversie van deze lijst, de PRV-I (Goossens, Olthof, Vermande, Van der Meulen, & Aleva, 2010). De PRV is gebaseerd op een vragenlijst van Goossens en anderen (2006). In deze vragenlijst is gebruik gemaakt van een peer nominatie procedure voor pestrollen die is geïntroduceerd door Salmivalli en collega's (1996).

De PRV-I meet zes rollen van pestgedrag. De pester of initiatiefnemende dader (*bully*), de aanmoediger van de pester (*reinforcer*), de meeloper van de pester (*assistant*), de verdediger van het slachtoffer (*defender*), het slachtoffer (*victim*) en de buitenstaander (*outsider*). Allereerst is aan de participanten een definitie van pesten gegeven:

Met pesten bedoelen we met opzet steeds weer vervelend tegen iemand doen. Dus bijvoorbeeld: iemand slaan, schoppen of knijpen; spullen afpakken, vernielen of kwijt maken; schelden of beledigen; zorgen dat iemand ergens niet aan mee mag doen, of dat anderen slecht over die persoon gaan denken door lelijke dingen over hem of haar te zeggen. Dus, pesten is niet hetzelfde als ruzie maken. Pesten is ook niet iemand een beetje plagen. Pesten is steeds maar weer iemand pijn doen of verdrietig maken (Goossens et al., 2010, p. 3).

Vervolgens is aan de kinderen een lijst gepresenteerd met daarop voorbeelden van fysiek pestgedrag. De eerste vraag die is gesteld om slachtoffers te meten is: “Weet jij kinderen in de klas die zo gepest worden, dus die geschopt of geslagen of geknepen worden? Kun jij mij die namen noemen? Wie zijn dat dan?” Om fysieke pesters te kunnen meten is de vraag gesteld: “Weet jij kinderen in de klas die zo pesten? Kun jij mij de namen noemen? Wie zijn dat dan?” Om onderscheid te kunnen maken tussen initiatiefnemende daders (pesters) en meelopers is tot slot de vraag gesteld: “Nou heb jij (X) genoemd. Is (X) iemand die begint met pesten, of iemand die gaat meedoen met pesten?”. Deze procedure is herhaald voor nog vier andere vormen van pesten. Een voorbeeldvraag van materieel pesten is: “Weet jij kinderen in de klas die zo gepest worden, dus van wie spullen worden afgepakt of vernield of kwijt gemaakt?”. Een voorbeeldvraag van verbaal pesten is: Weet jij kinderen in de klas die zo gepest worden, dus die beledigd of uitgelachen worden?”. Een voorbeeldvraag van direct sociaal pesten is: “Weet jij kinderen in de klas die zo gepest worden, dus die niet mee mogen doen, of die genegeerd worden?”. Een voorbeeldvraag van indirect sociaal pesten is: “Weet jij kinderen in de klas die zo gepest worden, dus die zwart gemaakt worden en over wie lelijke dingen worden verteld?”.

De andere pestrollen zijn met één of twee vragen gemeten. De vraag van de aanmoediger luidde: “Sommige leerlingen doen zelf niks, maar zijn er wel altijd bij als er gepest wordt. Ze moeten er om lachen of giechelen of ze moedigen de dader aan. . . . Wie gedraagt zich op deze manier?”. De verdediger is onderscheiden in troostend en aanvallend verdedigen. De vraag van de aanvallende verdediger luidde: “Sommige leerlingen worden boos als iemand wordt gepest. Zij gaan er op af als er gepest wordt. Ze proberen de pesters weg te jagen om het slachtoffer te helpen. Wie doet zulke dingen?” De vraag van de

troostende verdediger was: “Er zijn ook nog kinderen die een ander kind dat gepest wordt proberen te helpen. Zulke kinderen zeggen tegen zo’n kind dat gepest wordt dat hij of zij zich er niets van aan moet trekken, of ze troosten het slachtoffer na afloop, of ze zijn in de pauze vriendelijk tegen het slachtoffer, of ze gaan naar een volwassene om over het pesten te praten, of ze dreigen naar de meester of juf te gaan. Weet jij kinderen in de klas die slachtoffers op deze manier helpen? Kun jij mij de namen noemen? Wie zijn dat dan?”. De buitenstaander is gemeten door de vraag: “Sommige leerlingen willen niks weten van pesten. Ze blijven weg van het pesten; ze doen net alsof ze niet zien wat er gebeurt; ze kiezen nooit partij. Wie gedraagt zich op deze manier?”.

Proportiescores variërend van 0 tot 1, zijn verkregen door het aantal nominaties dat het kind heeft ontvangen op een vraag te delen door het aantal klasgenoten minus één (het kind zelf). De pester-, meeloper- en slachtofferscores zijn berekend door het gemiddelde te nemen van de twee vormen waarvoor het kind het meest genomineerd is, bijvoorbeeld fysiek en verbaal pesten (Olthof et al., 2011). Een kind is als verdediger beschouwd als de gemiddelde score op troostend en aanvallend verdedigen $\geq .15$ was en deze scores hoger waren dan de andere pestrol scores. Vervolgens zijn kinderen met een globale pestscore van minimaal .15 en lagere scores op de overige rollen, geclassificeerd als pester ($n = 243$, 8,9%). Kinderen die een score op de verdedigersschaal van minimaal .15 en lagere scores op andere rollen hebben gehaald, zijn geclassificeerd als verdediger ($n = 342$, 12,2%). Kinderen die lager dan .15 scoorden op alle mogelijke pestrollen worden beschouwd als niet-betrokken kinderen ($n = 805$, 29,6 %). Deze berekening is gebruikt omdat niet elke participant iedere vorm van pesten aanneemt. Een gemiddelde van alle vormen kan leiden tot een onderschatting van het pestgedrag (Olthof et al., 2011; Witvliet et al., 2010).

Sociale status. Sociale status bestaat uit *peer perceived popularity* en *peer acceptance*. *Peer perceived popularity* is onderzocht met behulp van twee peer nominatie vragen: “Soms heb je kinderen in een klas die heel populair zijn, terwijl andere kinderen juist niet populair zijn. Welke kinderen in jouw klas zijn populair?” en “En welke kinderen zijn juist niet populair?” *Peer perceived popularity* is als volgt verkregen. Per klas werd er een z-score gemaakt voor het aantal ontvangen nominaties voor populair en voor impopulair. Vervolgens werd impopulair afgetrokken van z-populair. Om interpretatie gemakkelijk te maken is er ook van dit verschil een z-score per klas gemaakt (LaFontana & Cillessen, 2002). Dit was de score voor *peer perceived popularity*. Een positieve score betekent dat het kind populairder is ten opzichte van het gemiddelde, een negatieve score betekent dat het kind minder populair is ten opzichte van het gemiddelde.

Peer acceptance is onderzocht met behulp van ‘Sociometric Status Ratings’ (SSRAT). Ieder kind beoordeelde elke klasgenoot op een zevenpuntsschaal, scores van -3 (‘heel erg vervelend’) tot een score +3 (‘heel erg aardig’). Een voordeel van de SSRAT methode boven de gewoonlijk gebruikte standaard nominaties, is het feit dat met deze methode gegevens worden verzameld van alle participanten over alle participanten. Daarnaast is het makkelijker voor de participant om een cijfer te geven aan hun klasgenoten, dan een naam te noemen als hen gevraagd wordt wie zij aardig vinden. Tevens is SSRAT bruikbaar voor zowel grote als kleine groepen participanten en heeft het goede psychometrische kwaliteiten (Maassen, Boxtel, & Goossens, 2005).

Peer acceptance is als volgt verkregen. De beschikbare data in SPSS bestonden uit matrixen per klas. De matrixen bestonden uit alle leerlingen in de klas in rijen en in kolommen. De beoordelaars waren de leerlingen in rijen. De SSR ratings moesten per klas (115 keer) via Excel getransponeerd worden, zodat de waargenomen *peer acceptance* werd verkregen (PSSR). Vervolgens werd er per kind berekend wat de gemiddelde ontvangen rating is, wat doorgaans de gebruikelijke methode is (Maassen et al., 2005).

In dit onderzoek is echter ook een methode toegepast waarbij per kind werd bepaald hoeveel negatieve ratings (heel erg onaardig, onaardig, beetje onaardig) en hoeveel positieve ratings (beetje aardig, aardig, heel erg aardig) het van klasgenoten heeft ontvangen. Dit is berekend door per klas een z-score te maken voor het aantal ontvangen positieve en negatieve ratings. Vervolgens is z-onaardig afgetrokken van z-aardig. Om interpretatie gemakkelijk te maken is er ook van dit verschil een z-score per klas gemaakt. Deze manier lijkt meer op de gebruikelijke peer nominatie procedure (Coie & Dodge, 1983).

Procedure (dataverzameling)

In dit onderzoek is er gebruik gemaakt van bestaande data, wat onderdeel uitmaakt van onderzoek naar pesten als strategisch gedrag van de DCOB. De dataverzamelingsprocedure van het onderzoek door DCOB is als volgt verlopen. Het benaderen van scholen voor deelname aan het onderzoek werd telefonisch en per brief gedaan en bij interesse werden ook de ouders gevraagd of zij toestemming gaven voor het onderzoek. Aan de leerlingen is een brief voor de ouders meegegeven met informatie over het onderzoek. Ouders konden aangeven dat zij niet wilden dat hun kind zou deelnemen aan het onderzoek, door het zogenaamde ‘Nee-formulier’ in te vullen.

De data zijn verzameld door het onderzoek online af te nemen door middel van een internetvragenlijst in twee sessies (twee lessen met een korte pauze tussendoor). Tijdens de online pestrollenvragenlijst die klassikaal werd afgenomen, moesten de participanten zich aan

een aantal voorwaarden houden. De leerlingen moesten in hun eigen tempo werken, mochten niet op elkaars computerscherm kijken of discussiëren over een vraag. De antwoorden werden vertrouwelijk behandeld, elke leerling kreeg vooraf een eigen gebruikersnaam en wachtwoord om te kunnen inloggen voor de online vragenlijst. Gedurende de testafname waren er twee getrainde onderzoeksassistenten aanwezig in het computerlokaal.

Bij de start van de vragenlijst werd benadrukt dat de informatie die de participanten gaven als vertrouwelijke informatie werd beschouwd en er werd aan de participanten gevraagd naderhand niet over het onderzoek te praten met zijn of haar leeftijdsgenoten.

Resultaten

Deel 1: Verschillen pesters, verdedigers en niet-betrokken kinderen qua sociale status?

Om hoofd- en interactie-effecten van pesters, verdedigers en niet-betrokken kinderen en sekse op de twee aspecten van sociale status te toetsen is er een twee-weg Manova uitgevoerd. Voorafgaand aan deze toetsing is de samenhang tussen de afhankelijke variabelen *peer perceived popularity* en *peer acceptance* (in termen van standaardcores, zie Methode) onderzocht met behulp van een correlatietoets. Er was sprake van een kleine tot matige correlatie ($r = .24, p = .00$) tussen *peer perceived popularity* en *peer acceptance*. In Tabel 1 zijn de gemiddelden en standaarddeviaties per pestrol en sekse weergegeven.

Globale pestrollen. Uit de analyse is gebleken dat er een multivariaat hoofdeffect is van de pestrollen op sociale status (Wilk's Lambda = .70, $F(4,2500) = 123.94, p = .00, \eta_p^2 = .17$). Univariante toetsen lieten vervolgens significante resultaten zien voor zowel *peer perceived popularity* als *peer acceptance* (zie Tabel 1). Om paarsgewijze verschillen te toetsen (post-hoc) is gekozen voor de Games-Howell procedure vanwege schending van de assumptie homogeniteit van variaties. Pesters verkregen de meeste *peer perceived popularity* ($M = .91, SD = .82$). De groep verdedigers verschilde niet significant van de niet-betrokken kinderen op *peer perceived popularity* ($p = .06$). Wat betreft *peer acceptance*¹ verkregen de verdedigers de meeste *peer acceptance* ($M = .57, SD = .64$). Hierop volgden de niet-betrokken kinderen ($M = .16, SD = .84$). Pesters verkregen de minste *peer acceptance* ($M = -.83, SD = .97$).

Sekse. Er is geen significant hoofdeffect van sekse gevonden.

Sekse x pestrol. Er bestond een multivariaat significant interactie-effect tussen sekse en de globale pestrollen (Wilk's Lambda = .99, $F(4,2500) = 2.69, p < .05, \eta_p^2 = .00$). Er

---

¹ Dezelfde uitkomsten zijn gevonden wanneer het gemiddelde van *peer acceptance* werd gebruikt, maar deze uitkomsten hadden een minder onderscheidend vermogen.

bestond een significant univariaat effect voor *peer perceived popularity* ($F(2,1251) = 3,38, p < .05, \eta_p^2 = .01$), maar geen significant univariaat effect voor *peer acceptance*.

Jongens die verdedigen verkregen meer *peer perceived popularity* en *peer acceptance* dan meisjes. Jongens die pesten en niet-betrokken zijn verkregen daarentegen minder *peer perceived popularity* en *peer acceptance* dan meisjes. De interactie-effecten zijn weergegeven in Figuur 1 en Figuur 2.

Tabel 1

Gemiddelden en Standaarddeviaties (tussen haakjes) op Sociale Status voor Jongens (J), Meisjes (M) en Totaal (T).

		Pesters	<i>n</i>	Ver- dedigers	<i>n</i>	Niet- betrokken	<i>n</i>	<i>F</i> (2,1251)	η_p^2
Perceived popularity	J	.87 (.86)	173	.38 (.74)	47	.06 (.75)	438	70.11*	.10
	M	1.01 (.69)	61	.24 (.77)	252	.27 (.82)	286		
	T	.90 (.82)	234	.26 (.77)	299	.14 (.79)	724		
Peer acceptance	J	-.92 (1.00)	173	.58 (.72)	47	.12 (.87)	438	126.00*	.17
	M	-.59 (.87)	61	.56 (.62)	252	.22 (.77)	286		
	T	-.83 (.97)	234	.57 (.64)	299	.16 (.84)	724		

* $p = .00$

Deel 2: Zijn er verschillende typen verdedigers?

Correlaties tussen scores op pestrollen. Aanvallende verdedigers hadden een kleine positieve correlatie met pesters ($r = .20, p = .00$), meelopers ($r = .17, p = .00$) en aanmoedigers ($r = .16, p = .00$), maar niet met buitenstaanders ($r = -.04, p = .05$). Troostende verdedigers correleerden matig positief met buitenstaanders ($r = .31, p = .00$), maar negatief met aanmoedigers ($r = -.17, p = .00$), pesters ($r = -.15, p = .00$), meelopers ($r = -.14, p = .00$) en niet met slachtoffers ($r = -.00, p = .88$). Dus lijkt het aannemelijk dat verdedigers in troostende en aanvallende typen te onderscheiden vallen. Troostend en aanvallend verdedigen hadden een matige correlatie met elkaar ($r = .42, p = .00$), waardoor het aannemelijk is dat er tevens een gecombineerd type bestaat. Voor alle correlaties zie Tabel 2.

Indeling van kinderen in drie typen verdedigers. Om dit te kunnen onderzoeken is er gebruik gemaakt van het 15% criterium. Als de score voor aanvallend verdedigen van een kind 0.15 of hoger was en deze score hoger was dan alle andere pestrolscores (inclusief

troostend verdedigen), dan was het kind een aanvallende verdediger. Op dezelfde wijze zijn kinderen in de groep troostend verdedigen ingedeeld. Als een kind zowel op aanvallend als troostend verdedigen groter of gelijk aan .15 scoorde en de scores groter waren dan de scores op een andere pestrol, dan was het kind een gecombineerde verdediger. Volgens dit criterium waren er 37 kinderen van het aanvallende type, 292 van het troostende type en 13 van het gecombineerde verdedigertype. Zowel in de groep aanvallend, troostende en gecombineerde verdedigers waren er relatief meer meisjes dan jongens. Dit verschil was in de groep aanvallende verdedigers echter klein ($n = 3$). De verdeling van sekse per pestrol is weergegeven in Tabel 4. Aangezien de groep van het gecombineerde type voor te weinig power zorgt, is deze rol in de verdere analyses buiten beschouwing gelaten.

Verschillen de verschillende typen verdedigers op sociale status?

Er is opnieuw een Manova uitgevoerd, om te toetsen of de troostende en aanvallende verdedigers verschillen van elkaar en van de pesters en niet-betrokken kinderen wat betreft sociale status.

Specifieke pestrollen. Uit de analyse is gebleken dat er een multivariaat hoofdeffect is van de specifieke pestrollen op sociale status (Wilk's Lambda = .69, $F(6,2470) = 84.03$, $p = .00$, $\eta_p^2 = .17$). Univariate toetsen lieten vervolgens significante resultaten zien voor zowel *peer perceived popularity* als *peer acceptance* (zie Tabel 4).

Om paarsgewijze verschillen te toetsen (post-hoc) is gekozen voor de Games-Howell procedure vanwege schending van de assumptie homogeniteit van variaties. Gebleken is dat pesters ($M = .91$, $SD = .82$) en de aanvallende verdedigers ($M = .69$, $SD = .76$) hogere scores op *peer perceived popularity* hadden dan de troostende verdedigers ($M = .16$, $SD = .73$) en de niet-betrokken kinderen ($M = .14$, $SD = .79$). Er waren geen significante verschillen tussen pesters en aanvallende verdedigers en evenmin tussen troostende verdedigers en niet-betrokken kinderen. Wat betreft *peer acceptance* scoorden pesters het laagst ($M = -.83$, $SD = .97$). Er was geen verschil in *peer acceptance* tussen de troostende verdedigers, aanvallende verdedigers en niet-betrokken kinderen.

Sekse. Er is geen significant hoofdeffect van sekse gevonden.

Sekse x pestrol. Er is geen significant multivariaat interactie-effect tussen sekse en de specifieke pestrollen gevonden.

Tabel 2

Correlaties tussen pestrollen

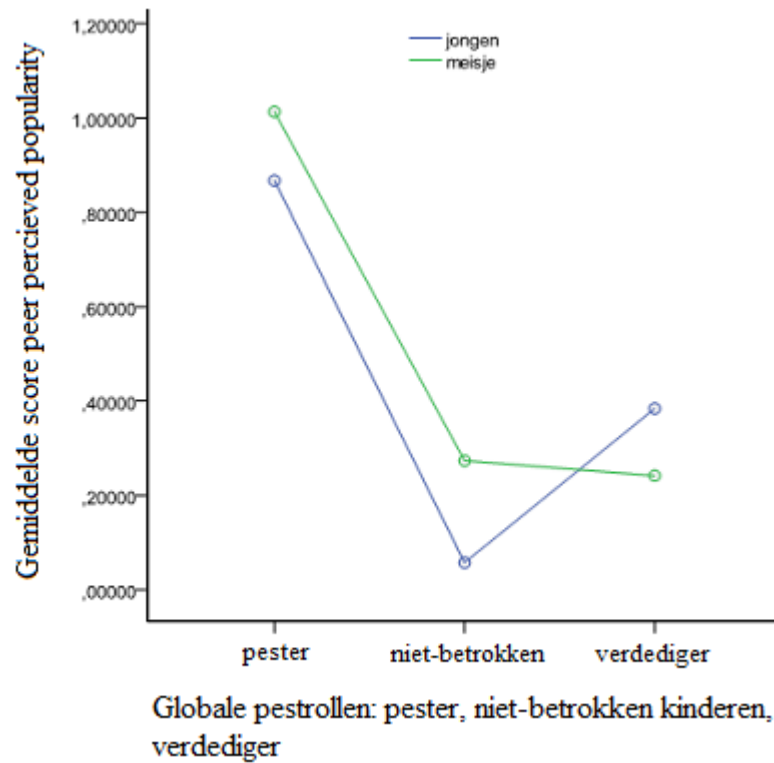
	Troostende verdediger	Aanvallende verdediger	Buitenstaander	Aanmoediger	Pester	Meeloper	Slachtoffer
Troostende verdediger	-						
Aanvallende verdediger	.42**	-					
Buitenstaander	.31**	-.04	-				
Aanmoediger	-.17**	.16**	-.28**	-			
Pester	-.15**	.20**	-.29**	.59**	-		
Meeloper	-.14**	.17**	-.27**	.59**	.52**	-	
Slachtoffer	-.00	.04*	.11**	.06**	.16**	.17**	-

** $p < .01$ * $p < .05$

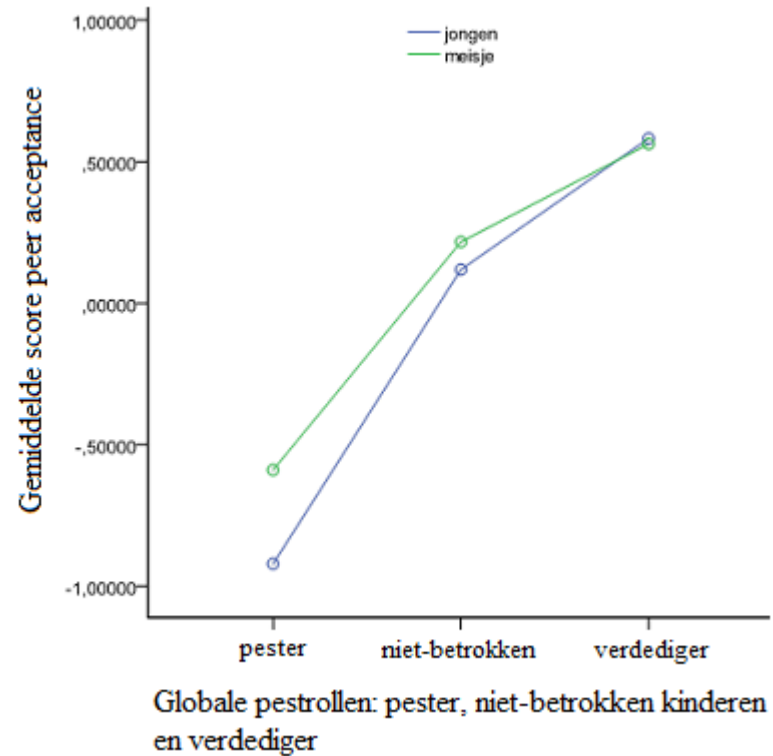
Tabel 3

Aantal jongens en meisjes per pestrol

	Pester	Niet-betrokken	Troostende verdediger	Aanvallende verdediger	Gecombineerd	Totaal
Jongens	181	482	35	17	0	715
Meisjes	62	323	257	20	13	675
Totaal	243	805	292	37	13	1390

Figuur 1. Interactie-effect sekse x pestrollen op *peer perceived popularity*.

Figuur 2. Interactie-effect sekse x pestrollen op *peer acceptance*.

Tabel 4

Gemiddelden en Standaarddeviaties (tussen haakjes) op Sociale Status voor Jongens (J), meisjes (M) en totaal (T).

		Pesters	<i>n</i>	Troostende verdedigers	<i>n</i>	Aanvallende verdedigers	<i>n</i>	Niet-betrokken	<i>n</i>	<i>F</i> (3,1236)	η_p^2
Perceived popularity	J	.87 (.86)	173	.18 (.66)	32	.82 (.73)	15	.06 (.75)	438	51.55*	.11
	M	1.01 (.69)	61	.16 (.75)	220	.58 (.78)	19	.27 (.82)	286		
	T	.90 (.82)	234	.16 (.73)	252	.69 (.77)	34	.14 (.79)	724		
Peer acceptance	J	-.92 (1.00)	173	.60 (.81)	32	.54 (.51)	15	.12 (.87)	438	80.23*	.16
	M	-.59 (.87)	61	.59 (.63)	220	.18 (.51)	19	.22 (.77)	286		
	T	-.83 (.97)	234	.59 (.66)	252	.34 (.53)	34	.16 (.84)	724		

* $p = .00$

Discussie

Dit onderzoek bestond uit twee delen. In het eerste deel is de sociale status in termen van *peer perceived popularity* en *peer acceptance* bij pesters, verdedigers en niet-betrokken kinderen onderzocht. In het tweede deel is onderzocht of er een onderscheid gemaakt kan worden in verschillende typen verdedigers en in hoeverre deze verschillen van de pesters en niet-betrokken kinderen op *peer perceived popularity* en *peer acceptance*.

Zoals uit onderzoek van De Bruyn en collega's (2010) al bleek, is ook in dit onderzoek een klein tot matige samenhang gevonden tussen *peer perceived popularity* en *peer acceptance*. In het eerste deel bleek uit de statistische analyses dat pesters de meeste populariteit verkrijgen van hun leeftijdsgenoten. De niet-betrokken kinderen worden ten opzichte van de pesters en verdedigers door hun leeftijdsgenoten als het minst populair beschouwd. Interactie-effect met sekse liet zien dat meisjes populairder worden bevonden dan jongens bij de groep pesters en niet-betrokken kinderen. Alleen bij de groep verdedigers worden jongens meer populair worden bevonden dan meisjes.

Pesters, verdedigers en niet-betrokken kinderen verschillen allen van elkaar op *peer acceptance*. De verdedigers zijn het meest geaccepteerd. Hierna volgen de niet-betrokken kinderen. Pesters, die het meeste populair zijn, blijken echter het minst geaccepteerd te worden door hun leeftijdsgenoten. Interactie-effect met sekse liet zien dat alleen bij de groep pesters meisjes meer geaccepteerd worden dan jongens.

Wat betreft de verdedigers werd op basis van literatuur verwacht dat zij meer populair en geaccepteerd zouden worden ten opzichte van de niet-betrokken kinderen, maar minder populair dan pesters (Olthof et al., 2011; Salmivalli et al., 1996). In dit onderzoek is dit deels bevestigd. Verdedigers worden inderdaad meer geaccepteerd dan niet-betrokken kinderen; er is echter geen verschil gevonden in populariteit. Ook is bevestigd dat pesters de meeste populariteit verkrijgen.

In het tweede deel van het onderzoek bleek uit de statistische analyses dat er een onderscheid gemaakt kan worden tussen aanvallende, troostende en gecombineerde verdedigers. Aanvallende verdedigers correleren met pesters, meelopers en aanmoedigers. Troostende verdedigers correleerden enkel met buitenstaanders. Er waren in dit onderzoek weinig kinderen die ingedeeld konden worden in het gecombineerde type. Daarom is dit type buiten beschouwing gelaten.

Pesters en aanvallende verdedigers blijken de meeste *peer perceived popularity* te verkrijgen, de troostende verdedigers en niet-betrokken kinderen de minste. Er is geen significant multivariaat interactie-effect voor sekse gevonden.

Aanvallende verdedigers, troostende verdedigers en niet-betrokken kinderen verschillen niet wat betreft *peer acceptance*. Zoals werd verwacht verkrijgen pesters de minste *peer acceptance*, waarschijnlijk omdat zij meer gebruik maken van agressieve strategieën. Doordat aanvallende verdedigers ook agressie gebruiken, werd verwacht dat zij ook minder geaccepteerd zouden worden dan troostende verdedigers (Arsenio et al., 2000). Echter, in dit onderzoek bleken aanvallende verdedigers en troostende verdedigers niet van elkaar te verschillen wat betreft *peer acceptance*.

Wat betreft de sekseverdeling in de groepen verdedigers werd verwacht dat meisjes vooral tot het gecombineerde type en troostende type verdediger zullen behoren en jongens vooral tot de groep aanvallende verdedigers, omdat zij meer directe vormen van agressie hanteren en zich makkelijker fysiek kunnen uiten (Card et al., 2008). In dit onderzoek is hier echter geen bewijs voor gevonden. Bij alle typen verdedigers waren de meisjes relatief in de meerderheid, hoewel het verschil tussen jongens en meisjes bij aanvallend verdedigen relatief klein is ($n = 4$).

Dit onderzoek heeft bruikbare informatie opgeleverd over de verschillende pestrollen. De onderzoeksresultaten laten zien dat er onderscheid kan worden gemaakt tussen aanvallend, troostend en gecombineerd verdedigen. De verdedigers die de pester aanvallen verkrijgen minder *peer acceptance* dan verdedigers die het slachtoffer troosten, maar worden wel meer populair bevonden. Deze kinderen kunnen daarom een belangrijke rol spelen bij het tegengaan van pesten op school. Aanvallende verdedigers kunnen als rolmodel voor hun (pestende) klasgenoten dienen en laten zien dat populariteit niet verkregen hoeft te worden door te pesten. Troostende verdedigers blijken minder populair te zijn dan aanvallende verdedigers, maar vormen mogelijk een belangrijke rol bij het verzachten van het leed van het slachtoffer.

Pestprotocollen voor scholen zouden zich meer moeten focussen op verdedigers. Het is van belang voor gedragswetenschappers om in de toekomst met deze gegeven informatie meer onderzoek te doen naar deze groep kinderen. Het is voornamelijk interessant om hierbij te kijken naar de groep aanvallende verdedigers. Uit de statistische analyses bleek dat meisjes steeds meer geaccepteerd en populair worden bevonden dan jongens, zowel bij pesters, troostende verdedigers als niet-betrokken kinderen. Bij de groep aanvallende verdedigers werden echter de jongens meer geaccepteerd en populair bevonden dan meisjes. Het is wellicht interessant om deze groep nader te bestuderen op verschillende vormen van sociale status en meer onderzoek te doen naar de mogelijke, onderliggende factoren voor deze discrepantie.

Ook bleek uit eerder onderzoek dat verdedigers vaak opkomen voor slachtoffers van hetzelfde geslacht (Sanio, Veenstra, Huitsing, & Salmivalli, 2010). Uit het huidige onderzoek bleek dat jongens die verdedigen zowel meer geaccepteerd als populair worden bevonden dan meisjes die verdedigen. In de toekomst kan onderzocht worden of meisjes meer positieve peer nominaties geven dan jongens en of zij deze peer nominaties geven aan hetzelfde geslacht. Daarnaast lijkt het interessant om met behulp van een netwerkanalyse te onderzoeken of kinderen alleen hun eigen vrienden verdedigen.

Dit onderzoek heeft ook enkele beperkingen waarmee rekening gehouden dient te worden. Er is sprake van geneste data (kinderen in klassen binnen scholen) en dus zijn de data mogelijk niet geheel onafhankelijk. De scores van de participanten zijn echter per klas gestandaardiseerd. Ook is er in dit onderzoek gecontroleerd voor verschillen tussen gestandaardiseerde en niet-gestandaardiseerde scores voor *peer acceptance*. Er zijn weinig verschillen gevonden tussen de resultaten op *peer acceptance*, wanneer de gestandaardiseerde scores werden gebruikt of de niet gestandaardiseerde. In een volgend vergelijkbaar onderzoek is het aan te raden om intra-klas correlaties te bekijken.

Hoewel er op basis van de resultaten ondersteuning is gevonden voor de verwachting dat er verschillende typen verdedigers zijn, waren er te weinig participanten binnen de typen verdedigers ingedeeld om stellige uitspraken over de onderlinge verhoudingen te kunnen doen. Met name de resultaten van het gecombineerde type hebben voor te weinig power gezorgd, waardoor deze niet in de analyses opgenomen kon worden. Ook waren de correlaties tussen de typen verdedigers en overige pestrollen kleiner dan verwacht, wat ook zorgt voor minder bewijsvoering voor het onderscheid tussen aanvallend en troostend verdedigen.

Desondanks heeft dit onderzoek bijgedragen aan wetenschappelijk onderzoek over onderscheid tussen typen verdedigers en bruikbare informatie voor verbetering van pestprotocollen binnen de klinische praktijk.

Kortom, pesters zijn populairder dan verdedigers en niet-betrokken kinderen, maar worden niet geaccepteerd door hun leeftijdsgenoten. Verdedigers die de pester aanvallen verkrijgen iets meer populariteit dan verdedigers die slechts het slachtoffer troosten, maar worden daarentegen niet meer geaccepteerd dan troostende verdedigers, mogelijk doordat zij net als pesters ook agressieve technieken hanteren. Het is interessant om in de toekomst meer onderzoek te doen naar deze groep aanvallende verdedigers en de onderliggende factoren die hen aanzetten tot het verdedigingsgedrag, omdat zij mogelijk als rolmodel kunnen dienen in het tegengaan van pestgedrag binnen scholen.

Referenties

- Arsenio, W. F., Cooperman, S., & Lover, A. (2000). Affective predictors of preschoolers aggression and peer acceptance: Direct and indirect effects. *Developmental Psychology, 36*, 438-448.
- Camodeca, M., & Goossens, F. A. (2005). Children's opinions on effective strategies to cope with bullying: The importance of bullying role and perspective. *Educational Research, 47*, 93-105.
- Caravita, S. C. S., Di Blasio, P., & Salmivalli, C. (2009). Unique and interactive effects of empathy and social status on involvement in bullying. *Social Development, 18*, 140-163.
- Card, N. A., Sawalani, G. M., Stucky, B. D., & Little, T. D. (2008). Direct and indirect aggression during childhood and adolescence: A meta-analytic review of gender differences, intercorrelations and relations to maladjustment. *Child Development, 79*, 1185-1229.
- Chang, L. (2004). The role of classrooms norms in contextualizing the relations of children's social behaviors to peer acceptance. *Developmental Psychology, 40*, 691-702.
- Cillessen, A. H. N., & Mayeux, L. (2004). From censure to reinforcement: Developmental changes in the association between aggression and social status. *Child Development, 75*, 147-163.
- Cillessen, A. H. N., & Rose, A. J. (2005). Understanding popularity in the peer system. *Current Directions in Psychological Science, 14*, 102-105.
- Coie, J. D., & Dodge, K. A. (1983). Continuity and changes in children's sociometric status: A five-year longitudinal study. *Merrill-Palmer Quarterly, 29*, 261-282.
- Cowie, H. (2011). Peer support as an intervention to counteract school bullying: Listen to the children. *Children and Society, 25*, 287-292.
- Craig, W., & Harel, Y. (2004). Bullying, physical fighting, and victimization. In C. Currie, C. Roberts, A. Morgan, R. Smith, W. Settertobulte, O. Samdal, V. Barnekow Rasmussen (Eds.), *Young People 's Health in Context: International report from the HBSC 2001/02 Survey (WHO Policy Series: Health Policy for Children and Adolescents)* (pp. 133-144). Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- De Bruyn, E., Cillessen, A., & Wissink, I. (2010). Associations of peer acceptance and perceived popularity with bullying and victimization in early adolescence. *Journal of Early Adolescence, 30*, 543-566.

- Eisenberg, N. (2003). Prosocial behavior, empathy and sympathy. In M. H. Bornstein, L. Davidson, C. L. M. Keyes, K. A. Moore, & The Center of Child Well-being (Eds.), *Wellbeing: Positive development across the life course* (pp. 253-265). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Fekkes, M., Pijpers, F.I.M., Fredriks, A.M., Vogels, T., & Verloove-Vanhorick, S.P. (2006). Do bullied children get ill, or do ill children get bullied? A prospective cohort study on the relationship between bullying and health-related symptoms. *Pediatrics*, *117*, 1568-1574.
- Goossens, F. A., Olthof, T., & Dekker, P. (2006). The new participant role scales: A comparison between various criteria for assigning roles and indications for their validity. *Aggressive Behavior*, *32*, 343-357.
- Goossens, F. A., Olthof, T., Vermande, M., Van der Meulen, M., & Aleva, L. (2010). Handleiding Pestrollenvragenlijst-Internetversie [PRV-I]. (ongepubliceerd rapport).
- Junger-Tas, J. (2000). *Diploma's en goed gedrag – De maatschappelijke functie van het onderwijs vanuit justitieel perspectief*. Den Haag: Ministerie van Justitie, Directie PJS.
- Junger-Tas, J., & Van Kesteren, J. (1999). *Bullying and delinquency in a Dutch school population*. Leiden: E. M. Meijers instituut.
- Juvonen, J., Nishina, A., & Graham, S. (2001). Self-views and peer perceptions of victim status among early adolescents. In J. Juvonen, & S. Graham (Eds.), *Peer harassment in school: The plight of the vulnerable and victimize*. New York: Guilford.
- Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, M., Marttunen, M., Rimpelä, A., & Rantanen, P. (1999). Bullying, depression, and suicidal ideation in Finnish adolescents: School survey. *British Medical Journal*, *319*, 348-351.
- Kaltiala-Heino, R., Rimpela, M., Rantanen, P., & Rimpela, A. (2000). Bullying at school. An indicator of adolescents at risk for mental disorders. *Journal of Adolescence*, *23*, 661-674.
- Kvarme, L.G., Helseth, S., & Natvig, G. K. (2010). School children's experience of being bullied - and how they envisage their dream day. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, *24*, 791-799.
- LaFontana, K. M., & Cillessen, A.H. N. (2002). Children's perceptions of popular and unpopular peers: A multimethod assessment. *Developmental Psychology*, *38*, 635-647.

- Maassen, G. H., Van Boxtel, H. W., & Goossens, F. A. (2005). Reliability of nominations and two-dimensional rating scale methods for sociometric status determination. *Journal of Applied Developmental Psychology, 26*, 51-68.
- Mayeux, L. (2011). Effects of popularity and gender on peers' perceptions of prosocial, antisocial, and jealousy-eliciting behaviors. *Merrill-Palmer quarterly, 57*, 349-374.
- Monks, C. P., Smith, P. K., & Swettenham, J. (2005). Psychological correlates of peer victimization in preschool: Social cognitive skills, executive function, and attachment profiles. *Aggressive Behavior, 31*, 571-588.
- Nansel, T. R., Overpeck, M. D., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and associations with psychosocial adjustment. *Journal of the American Medical Association, 285*, 2094-2100.
- O'Connell, P., Pepler, D., & Craig, W. (1999). Peer involvement in bullying: insights and challenges for intervention. *Journal of Adolescence, 22*, 437-452.
- Olthof, T., Goossens, F. A., Vermande, M. M., Aleva, E. A., & Van der Meulen, M. (2011). Bullying as strategic behavior: Relations with desired and acquired dominance in the peer group. *Journal of School Psychology, 49*, 339-359.
- Prinstein, M. J., & Cillessen, A. H. N. (2003). Forms and functions of adolescent peer aggression associated with high levels of peer status. *Merrill-Palmer Quarterly, 49*, 310-342.
- Rigby, K. (2000). Effects of peer victimization in schools and perceived social support on adolescent well-being. *Journal of Adolescence, 23*, 57-68.
- Salmivalli, C. (1999). Participant role approach to school bullying: Implications for interventions. *Journal of Adolescence, 22*, 453-459.
- Salmivalli, C., & Peets, K. (2009). Bullies, victims, and bully-victim relationships in middle childhood and early adolescence. In K. H. Rubin, W. M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), *Handbook of peer interactions, relationships and groups* (pp. 322-340). New York: Guilford.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Osterman, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behavior, 22*, 1-15.
- Sainio, M., Veenstra, R., Huitsing, G., & Salmivalli, C. (2010). Victims and their defenders: A dyadic approach. *International Journal of Behavioral Development, 35*, 144-151.

- Tani, F., Greenman, P. S., Schneider, B. H., & Fregoso, M. (2003). Bullying and the big five. *School Psychology International, 24*, 131-147.
- Van der Wal, M. F., De Wit, C. A. M., & Hirasing, R. A. (2003). Psychosocial health among young victims and offenders of direct and indirect bullying. *Pediatrics, 111*, 1312-1317.
- Van der Wal, M. F., & Diepenmaat, A. C. M. (2002). *Psychosociale gezondheid van kinderen in groep 7 en 8 van de basisschool*. Amsterdam: GG&GD Amsterdam cluster EGD.
- Vaillancourt, T., Hymel, S., & McDougall, P. (2003). Bullying is power: Implications for school-based intervention strategies. *Journal of Applied School Psychology, 19*, 157-176.
- Veenstra, R., Lindenberg, S., Oldehinkel, A. J., De Winter, A. F., Verhulst, F. C., & Ormel, J. (2005). Bullying and victimization in elementary schools: A comparison of bullies, victims, bully/victims, and uninvolved preadolescents. *Developmental Psychology, 41*, 672-682.
- Witvliet, M., Olthof, T., Hoeksma, J. B., Goossens, F. A., Smits, M. S. I., & Koot, H. M. (2010). Peer group affiliation of children: The role of perceived popularity, likeability, and behavioral similarity in bullying. *Social Development, 19*, 285-303.
- Yoon, J. S., & Kerber, K. (2003). Bullying elementary teachers attitudes and intervention strategies. *Research in Education, 69*, 27-35.